

Συστημική Καταξιώτικη Προσέγγιση

Η Συστημική Καταξιώτικη Προσέγγιση είναι το θεωρητικό υπόβαθρο της δουλειάς μας, που τη χρησιμοποιούμε όταν δουλεύουμε με ανθρώπινα συστήματα, με οικογένειες, κοινότητες, οργανισμούς.

Οι εργασίες των ερευνητών στον χώρο της θεωρητικής φυσικής, στην περιοχή της μη γραμμικής θερμοδυναμικής, απέδειξαν ότι σε συνθήκες μη ισορροπίας, εμφανίζονται αστάθειες, αβεβαιότητες, διακυμάνσεις και διακλαδώσεις της ύλης, με τελικό αποτέλεσμα την ανάδυση νέων χωροχρονικά οργανωμένων μορφών. Υποστηρίχθηκε ότι ο κόσμος δεν διέπεται από αυστηρούς και καθολικής σημασίας νόμους, αλλά από έναν αφάνταστο πλουραλισμό, όπου τα ντετερμινιστικά φαινόμενα διαδέχονται τις στοχαστικές μεταβολές και οι αντιστρεπτές διαδικασίες συνυπάρχουν με οντότητες που δεν υπακούουν τις προθέσεις της κλασικής μηχανικής. Συνεπάγεται λοιπόν ότι αφού το μέλλον δεν είναι δεδομένο, έχουμε μεγαλύτερα περιθώρια συμμετοχής στη διαμόρφωσή του σε ανθρώπινες κλίμακες και διαθέτουμε περισσότερες δυνατότητες, με τη βοήθεια της επιστήμης και της γνώσης γενικότερα, να ελέγξουμε και να οργανώσουμε το χάος των πολύπλοκων συστημάτων.

Η έννοια του **συστήματος** βασίζεται στην αρχή της **αλληλεπίδρασης** μεταξύ όλων των μερών του όλου, καθώς και μεταξύ των μερών και του όλου. Αυτό σημαίνει ότι κάθε άνθρωπος μπορεί να επηρεάσει το ευρύτερο σύστημα, π.χ. το σχολείο ή την κοινωνία, ενώ ταυτόχρονα καθετί που συμβαίνει στο ευρύτερο σύστημα μπορεί να επηρεάσει τον άνθρωπο. Πρόκειται για μια συνεχή κυκλική αλληλεπίδραση και ένα πολύπλοκο δίκτυο σχέσεων. Αυτή η οπτική αυξάνει την αίσθηση της υπευθυνότητας, καθώς και του ελέγχου της ζωής μας.

Σε αυτό το πλαίσιο, δουλεύοντας με μία ομάδα, γνωρίζουμε ότι το τελικό αποτέλεσμα **συν-κατασκευάζεται** από όλα τα μέλη, συμπεριλαμβανομένου του συντονιστή. Δεν συντονίζει μόνο τη διαδικασία ως ειδικός, αλλά λειτουργεί και

ως μέρος του συστήματος, διαμορφώνοντας έτσι μαζί με όλα τα άλλα μέλη, τη διεργασία και το αποτέλεσμα.

Σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, η Καταξιοτική Προσέγγιση (*Appreciative Approach*) περιγράφει μια νέα μεθοδολογία για την ανάπτυξη των ανθρώπινων συστημάτων, εστιάζοντας στα θετικά στοιχεία που υπάρχουν, ακολουθώντας μία διαδικασία συν-κατασκευής (co-construction). Πρόκειται για μία **φιλοσοφία της αλλαγής, της εξέλιξης**.

Δέχεται ότι σε κάθε κοινότητα και οργανισμό κάτι λειτουργεί. Έτσι η αλλαγή και η εξέλιξη μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την αναγνώριση των πραγμάτων που λειτουργούν και τον πολλαπλασιασμό τους.

Η λέξη *appreciative* σημαίνει απόδοση εκτίμησης και αναγνώρισης σε ό,τι έχει αξία. *“Εκτιμώ σημαίνει ότι αναγνωρίζω το καλό στους ανθρώπους και στον κόσμο γύρω μας, αποδίδω αξία στις παλιές και καινούργιες ικανότητες, επιτυχίες και δυνατότητες, αντιλαμβάνομαι αυτά που δίνουν ζωή στους ζωντανούς οργανισμούς”* (Cooperrider & Whitney, 2000).

Είμαστε όλοι διαποτισμένοι από μια αντίληψη απαξίωσης του εαυτού μας και των άλλων, ακόμη και για πράγματα που αναγνωρίζουμε ότι λειτουργούν καλά. Έτσι ζούμε σε ένα κλίμα αρνητικό που επηρεάζει τις σχέσεις μας, καλλιεργεί τον ανταγωνισμό, αφού πάντα συγκρίνουμε πως κάποιος τα καταφέρνει καλύτερα ή πως οι άλλοι δεν αναγνωρίζουν την αξία μας. Από πολύ νωρίς έχουμε μάθει να μετράμε τα λάθη μας και ξεχνάμε να σκεφτόμαστε της αρετές μας.

Η φιλοσοφία της *Συστημικής Καταξιοτικής Προσέγγισης* είναι ότι για να αντιμετωπίσουμε αυτό που αντιλαμβανόμαστε ως πρόβλημα, χρειάζεται να έχουμε **επίγνωση των δυνάμεών μας**. Η θέση της είναι ότι οι άνθρωποι μπορούν να οδηγηθούν στο επιθυμητό αποτέλεσμα, διερευνώντας προηγούμενες εμπειρίες που έχουν καταφέρει θετικά αποτελέσματα, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο τα κατάφεραν. Δηλαδή να αναλύσουν και να ερευνήσουν τις δυνάμεις τους, τις ικανότητές τους, τις αξίες που υπάρχουν και με βάση αυτές να προσεγγίσουν το πρόβλημα ή να επιτύχουν τους στόχους που έχουν βάλει. Ως αποτέλεσμα, τοποθετούνται νέοι στόχοι και διερευνώνται νέοι τρόποι συλλογικής ή ατομικής επίτευξής τους.

Κεντρικό εργαλείο της Καταξιώτικης Προσέγγισης είναι η **αφήγηση**, που κάνει διστακτικά την εμφάνισή της τα τελευταία χρόνια στους χώρους της συμβουλευτικής μεγάλων συστημάτων, σ' ένα περιβάλλον το οποίο κυριαρχείται από την τηλεμάθηση, την τηλεπικοινωνία, την κωδικοποίηση, τις συνοπτικές διαδικασίες, τις διακεκομμένες φράσεις στην ανθρώπινη επικοινωνία. «*Η επαναφορά των αφηγήσεων στην κοινωνική μας ζωή έρχεται σε μια κρίσιμη στιγμή αντίστασης στην ισοπέδωση της εικονικής πραγματικότητας. Η δυνατότητα να ξαναπούμε την ιστορία της καθημερινότητας, μας επιτρέπει να δημιουργήσουμε την ιστορία μας, δηλαδή να συνθέσουμε σε συγκροτημένες έννοιες τα θραύσματα της ταυτότητάς μας ως άτομα και κοινωνικές ομάδες*» (Μάρκου 2003).

“Σύμφωνα με τη μετα-μοντέρνα Ευρωπαϊκή φιλοσοφία, κάθε κοινωνική οργάνωση είναι μία τυχαία κοινωνική κατασκευή. Η γλώσσα και οι λέξεις είναι τα βασικά στοιχεία της δημιουργίας της κοινωνικής πραγματικότητας” (Bushe, 2001). Σύμφωνα με αυτήν την οπτική, καθώς μιλάμε μεταξύ μας, κατασκευάζουμε τον κόσμο που βλέπουμε και σκεφτόμαστε. Αλλάζοντας τον τρόπο της επικοινωνίας, αλλάζουμε αυτόν τον κόσμο. “*Η δημιουργία καινούργιων και καλύτερων ιδεών και εικόνων είναι ένας ισχυρός τρόπος να αλλάξουμε τα ανθρώπινα συστήματα*”.

Σμάρω Μάρκου, Ιουλία Μπαλάσκα

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Βιτγκενστάιν, Λ. (1993), *Φιλοσοφικές παρατηρήσεις*, Αθήνα: Γνώση.
- Bushe, G.R. (1995), «Appreciative Inquiry as an Organization Development Intervention», *Organization Development Journal* 13(3): 14-22.
- Cooperrider, D.L. (1990), «Positive image, positive action: The affirmative basis of organizing», στο S. Srivastva και D.L. Cooperrider (επιμ.), *Appreciative Management and Leadership* (σ. 91-125), San Francisco: Jossey-Bass.
- Gergen, J. Kenneth (1997), *Ο κορεσμένος εαυτός*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μάρκου, Σμάρω, (2003), *Η αφηγηματική προσέγγιση στη συμβουλευτική μεγάλων συστημάτων*, ομιλία που δόθηκε στην Ελληνική Εταιρία Ομαδικής Ανάλυσης και Οικογενειακής Θεραπείας, στις 28 Φεβρουαρίου 2003.
- Ricoeur, P. (1990), *Η αφηγηματική λειτουργία*. Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- Willke, H. (1996), *Εισαγωγή στη Συστημική Θεωρία*, Αθήνα: Κριτική.